

Талан

Автор:

Михайло Старицький

Талан

Михайло Петрович Старицький

Михайло Старицький

ТАЛАН

Присвячується вельмишановній артистці

Марії Костянтинівні Заньковецькій

Драма в 5-ти діях і 6-ти обмінах

Із побиту малоруських акторів

ДІЙОВІ ЛЮДЕ

М а р і я І в а н і в н а Л у ч и ц ь к а – молода драматична актриса; говорить по-українському чисто, а по-руськи де-не-де помиляється.

П а л а ж к а – стара бабуся, її няня; убирається по-міщанськи.

А н т о н П а в л о в и ч К в і т к а – панич з багаті фамілії в Малоросії.

О л е н а М и к о л а і в н а К в і т к а – його мати, стара уже пані.

С т е п а н І в а н о в и ч Б е з р о д н и й – середніх літ пан; спочатку антрепренер; а далі помічник режисера.

Ю р і й С а в и ч К о т е н к о – теж середніх літ; драматичний актор; спочатку режисер, а далі антрепренер.

М а р к о К а р п о в и ч Ж а л і в н и ц ь к и й – середніх літ актор.

Р о м а н М и х а й л о в и ч Л е м і ш к а – старий суфлер.

М а р и н к а – дочка його, 17 літ, годованка Лучицької.

К а т е р и н а Г р и г о р і в н а К в я т к о в с ь к а – молода актриса, теж на перші ролі, більше співочі.

К и р І в а н о в и ч Г и р я в и й – помічник режисера.

Г а н н а М и х а й л і в н а К у л і ш е в и ч – молода актриса на ролі молодичь і жвавих баб.

Р я б к о в а \ молоді дівчата,

Б о г д а н и х а / хористки.

Р о м а н ч у к – лікар із земських, старий уже, з сивими бачками.

А н д р і й В і т а л і й о в и ч А н т и п о в – редактор газети.

А в р а м С е м е н о в и ч Ю р к о в и ч – репортер, молодий хлопець. В розмові трошечки чути єврейське.

Г а ш а – ключниця при дворі в пані Квітки. Придзигльована, молода ще.

Парикмахер, машиніст, робочий, лакей при гостиниці, хорист 1-й і 2-й, студент 1-й і 2-й, молодь, хористка 1-а і 2-а і хор.

Діється в наші часи* (*90-і роки минулого століття). Між другою і третьою дією проходить півроку; між третьою і четвертою – шість місяців, між четвертою і п'ятою – три тижні.

ДІЯ ПЕРША

Чорна сторона за коном. З лівого боку від актора йде навкоси ряд уборних; видно тільки двері, а першої уборної й середину, що пишно обставлена: килими, дорога мебель, свічадо. З правого боку – кінці лаштунків. Середина – вільний для акторів і їх виступів прохід. Вдалині йдуть сходи вгору. Усюди награмсано купи приставок, декорацій і іншого. Самий кін іде поза лаштунками вправо; туди виступають актори і тудою ж надходить в антрактах і публіка. При піднятті завіси темнуватого, а потім ясно.

В И Х І Д І

Гирявий, машиніст, двоє робочих, хористка перша і друга, хорист перший, а потім Маринка. Метушня на кону. Робочі тягнуть приставки. Газовщики засвічують рампу, софіти. Хор мовчки піднімається по сходах. Друга уборна відчинена. Парикмахер то вбіга, то вибіга. До третьої уборної надходить Квятковська і зачинається.

М а ш и н і с т (вгору). Оддай! Ще! Правіше трохи! (Робочому). А ти куди?

Р о б о ч и й. За пригорком.

М а ш и н і с т. Чого ж ти річку поцупив? Он дубка отого тягни та підпри осокою.

Г и р я в и й (мечеться то за лаштунки, то в уборні). Проворніш! Ламповщикі! Софіти світи! Не повисипалися, чи що? (За лаштунки). К бісу те небо, село спускай!

Х о р и с т п е р ш и й (кричить згори). Гар-де-робщик! Го-го!!

Г и р я в и й. Чи ти не сказився? Публіка вже йде!

Х о р и с т п е р ш и й. Такі чоботи отой всучив, що й палець не влазить.

Г и р я в и й. Гукни мені ірода! А!! (Побіг і знов стріча парикмахера). А що, сьогодні вночі устругнемо стукалку?

П а р и к м а х е р. Та в мене і гуде, і стріля...

Г и р я в и й. Пусте! А я з реквізиту прихвачу та, може, й управляючого.

П а р и к м а х е р. Ото б діло! (Входить у 2-у уборну).

К о т е н к о (голос з 2-ї уборної). Готово?

Г и р я в и й. Зараз. (Робочим). Гей, гав не ловіть! (До хористок, що йдуть поуз). Проворніш!

Х о р и с т к а п е р ш а (підходить). Одпустіть мене!

Г и р я в и й (назад руку). Оправдательні документи?

Хористка кладе бумажку.

Гм! На три дні! (Голосно). Швидше! Швидше! Дзвоню! (Біжить і деяким хористкам щось шепче).

М а р и н к а (підбіга до 1-ї уборної). От, замок!

Г и р я в и й (до неї). А пані Лучицька скоро?

М а р и н к а. Зараз, тільки ось принесу... (Ввійшла в 1-у уборну і почала діставати речі).

В И Х І Д І І

Т і ж і Котенко.

К о т е н к о. Що? Готово?

Г и р я в и й. Ту ж мить; дзвоню! (Робочим на бігу). Духом! (Дзвонить).

К о т е н к о (стука в 3-ю уборну). Пустіть!

К в я т к о в с ь к а (голос). Я в льолі...

К о т е н к о. Хе-хе-хе! Розчудеснійше!

К в я т к о в с ь к а (голос). Одійдіть-бо! Гетьте!

К о т е н к о (підгляда). Гм-гм!.. (Тре руки). Так швидше ж, пора! (Підходить до кону). Чого баряться?

Г и р я в и й. Готово! Дай третій! (Дзвонить).

Музика починає за лаштунками тихо грати.

К о т е н к о. А як збор?

Г и р я в и й. З приставними...

К о т е н к о. А... (Чуха потилицю). Своею шкурою чужі боки латаємо! Сказано, багатому чорт і дітей колише.

Г и р я в и й. Він має втрати...

К о т е н к о. Брехня!

Г и р я в и й. Сам підраховував книги, – вірте!

К о т е н к о. Певно, той одбира, таранкуватий?

Г и р я в и й. Хто його зна? По книгах чисто, а все втрати, збитки... Страшенні розходи!

К о т е н к о. Скажіть!

Г и р я в и й. Управляючий претендує, що первий персонаж бере по чотири свічки при газі і що коньяк та закуски на реквізит ставляться...

К о т е н к о. Скажи тому чорту рябому, щоб він до сцени не плутався, бо я його і з паном ковтну!

В И Х І Д І І І

Т і ж і Юркович.

Ю р к о в и ч (здоровкається на ходу з Гирявим). Здоров! Ну? Що? Як? Папіроски нема? Яка, братику, наклюнулась!

Г и р я в и й. Ну?

Ю р к о в и ч (шепоче на вухо). Найвища школа! (До Котенка). Славнійшому й шановнійшому до самої землі!

Котенко (жме руку). Здоровенькі, здоровенькі!

Юркович. І слава, і честь і хвала! Коло каси бійка, в дверях давка, на гальорці галас... Хороше?? Помічаєте, як мене ваші панії нашрубували, – балакаю!

Котенко. І гаразд.

Юркович (кланяється комусь за лаштунки). Барон!.. Князь... І його превосходительство... ого-го! Браво! Браво!

Котенко. Пора б; перше гребали...

Юркович. І се чудо зробила ваша чудова Маруся Лучицька!

Котенко. Хто? Як? І це ви кажете щиро?

Юркович. Саме щиро.

Котенко. Лучицька б то світ перевернула?

Юркович. Вона, своїм талантом надзвичайним...

Котенко. Коли отаке провадить який-небудь дурноголовий плахитник, то йому і бог простить; а коли нісенітницю торочить все ж таки чоловік освічений, який орудує і пером, – так мене злість бере... Лучицька! Що вона одна варт? Обставлю я її штурпаками, то й не пізнаєте! Комік і ансамбль – всьому голова, всьому сила!..

Юркович. А-а! По-ні-маю: ансамбль, комік – вірно! Ансамблева дружня гра... чудо... прелість! Звичайно, розуміється... Коли кругом талани... такого багато... Цілий квітник таланів...

Котенко. Та ви чоловік розумний... Завважте ще й те: хто зробив актрису з Лучицької? Я!! Адже як прибилась вона, то всі кричали: де це ви таку дохлятину вискіпали?.. А я пробачив, що в тім дранті є вогник. Скільки серця порвав, скільки душі потратив, а таки розворушив жар і видув вогонь! Тепер-то всі тішаться, а нікому і в голову не спаде, кому треба кланятись? Нашої праці світові

не видно, ми, як кроти, під землею риємось та добуваємо камінь блискучий... І спасибі ніхто не скаже...

Ю р к о в и ч. Що-о? Не може бути! Щоб такої кривди... Ми всі дивуємось... ми, малороси...

К о т е н к о. Ех! Що мир, що громада? Їй нових божків подавай, а старих – під лаву! Та ще надто коли новий божок у спідниці! Тут би преса повинна показати дужим, неп'яним словом, де справжній талан, де всьому ділу основа, – а вона і собі за юрбою: "Лучицька дива, наше сонце!" Тпху! Аж досадно!

Ю р к о в и ч. Так, так! Зовсім справедливо... Ви мені просто розплющили очі... Це зовсім вірний і оригінальний погляд... Я проведитиму... Тільки треба за афіші погодитись.

К о т е н к о. Друковатиму в вас! Та ви придивіться тільки холодним оком, то і талану у Лучицької як кіт наплакав; от у Квятковської природного живця більше...

Ю р к о в и ч. А знаєте, я і сам помічав...

К о т е н к о. Тож-то бо й е! А як оті хвальби нищать талан, псують людину! Просто – погибель одна! Прочита вона, що її похвалили, що їй кадять, – і вже у неї в голові замакітрилось, уже до неї й на козі не під'їдеш: талан! Дива!! Куди ж їй слухати навчителя, – вона самородок, вона сама навчить кожного... і пішла, і пішла... Та замість того щоб вгору, та вниз! А тут іще оті безпері... А! гнав би просто усіх! Треба ж розрізняти розвите дерево, яке не боїться ні дощу, ні сонця, од пуп'янка...

Ю р к о в и ч. Знаєте, ваші думки – їх просто низати на золоту глицю: ми теж сліпі, нам проводаря треба...

К о т е н к о. Конечне. Ходім до моєї уборної... Коньячку пропустимо...

Ю р к о в и ч. З агромною охотою.

В И Х І Д І V

Ті ж і Квятковська.

К в я т к о в с ь к а (вибіга, жартливо). Ось і я, гоова!

К о т е н к о. Чудесно. Ану, яка?

К в я т к о в с ь к а. Роздивляйтесь, пане отамане!

К о т е н к о (до Юрковича). А що, славна в мене донечка Катруся?

Ю р к о в и ч. Очі сліпить.

К в я т к о в с ь к а. То ви через Лучицьку осліпли, та других і не добачаєте...

Ю р к о в и ч. Коли та сліпить, так панна геть вийма очі... і підеш старцем навіки...

К в я т к о в с ь к а. Чуєте, пане отамане, як мене хвалять; правда, я славна?

Ю р к о в и ч. Антик!

К в я т к о в с ь к а. А пан отаман все лається, все допіка, що не хутко вбираюсь, що не гаразд, не до ладу... і що мені нічого не личить... що я така незграбна, така негарна! (Копилить губки).

Ю р к о в и ч. І ви такі несправедливі? Ай-ай-ай! Не вірте йому – ви самий смак!

К в я т к о в с ь к а. Ага, он яка я! Цяця! Чуеш, отамане? А ти все лаєшся! (Крутить його).

К о т е н к о (гладить по голівці). Люблю, як душу, а трясу, як грушу.

К в я т к о в с ь к а. Трясти – фе! А любити – цяцяно! У, яка я щаслива, як мені весело! (Б'є в ладоші, крутиться і пригортається до Котенка). Отамане пузатенький! Яка я тонесенька перед ним, мов хмелиночка! Аж ніяково!

Ю р к о в и ч. Ну, яка пишна дитьо, яка чудова квіточка, аж страшно! (Проходить і перешіптується з Гирявим).

К о т е н к о (підходить до Квятковської). А ви таки справді гарнесенькі, славнесенькі (гладить їй руку) і мені дуже до вподоби.

К в я т к о в с ь к а (зазира в очі). Дядя ще й закохається?

К о т е н к о. Ой-ой! Ще й як! Ви мене знаєте... А коли закохаюсь – і душу свою за вас положу... І Катруся оттак піде вгору...

К в я т к о в с ь к а. Аж сукні буде тра надтачати?

К о т е н к о. Хе-хе-хе! І на те буде рада...

К в я т к о в с ь к а. Казала баба, як лізла на граба, а грабок реп – і баба геп!

К о т е н к о. Не бійтесь – грабок надійний; другі швидше гепнуть, а ми стоятимем!

Віходять в 3-ю уборну.

Г и р я в и й (Юрковичу). Слухай, справді: ти там нашрейбуй і про мене, що мов і сякий і такий...

Ю р к о в и ч. Напишу, напишу.

Г и р я в и й. А тепер упоітельно? Гайда!

Виходять.

В И Х І Д V

Кулішевич і Квітка.

К в і т к а. Нема, нема її; я вже забігав сюди...

К у л і ш е в и ч. То, певно, ще дома: прийде.

К в і т к а. А як слаба?

К у л і ш е в и ч. То лежатиме, поки не встане...

К в і т к а. Борони боже! І як ви так спокійно?

К у л і ш е в и ч. А що ж мені – на мур дратись чи землю їсти?

К в і т к а. Та за неї і під колеса вагона...

К у л і ш е в и ч. Лягайте, коли є охота, а я не ляжу, як не люблю Марусю, а не ляжу... це вже вибачайте!

К в і т к а. Та хоч би провідали, що і як?

К у л і ш е в и ч. Скажіть на милість! У його болячка, а я собі печену цибулю ложи!

К в і т к а. У мене душі нема...

К у л і ш е в и ч. Та що з нею станеться? Прийде – надивитесь... А коли під п'яти пече, то біжіть та й провідайте...

К в і т к а (зітха). Я до неї невхожий...

К у л і ш е в и ч. Чому? Не пуска?

К в і т к а. Та... сливе... те...

К у л і ш е в и ч. А, он що! Певно, прошпетився?

К в і т к а. Не знаю... ми перше... добре знайомі були... але от тепер ухиляється й розмовляти, мов чужа...

К у л і ш е в и ч. Гм-гм! Не без причини... А я думала... Хіба той?

К в і т к а. Хто? Що?

К у л і ш е в и ч. Нічого! Все будете знать – рано постарієтесь.

К в і т к а. Скажіть-бо, голубочко!

К у л і ш е в и ч. Чи ба, який солодкий!

К в і т к а. Ріднесенька! Одкрийте мені очі... Я сліпий... я божевільний!..

К у л і ш е в и ч. Та нічого!.. От намігся! А раді б були, коли б зглянулась?

К в і т к а. Сказився б!

К у л і ш е в и ч. Тю на вас! Ще й мене покусаете!

К в і т к а. Не до жартів, не до жартів мені.

К у л і ш е в и ч. Бідненький! (Показує на Маринку, що біжить). Он у кого розпитайте, коли кортить.

К в і т к а. Ага, ага! (Біжить догнати).

К у л і ш е в и ч (вслід йому). Смали, смали халявки, вскочиш і в лабети!

В И Х І Д VI

Ті ж і Котенко та Квятковська.

Котенко (виходить з Квятковською). А вам би, Ганно Михайлівно, і прибиратись пора.

Кулішевич. Не бійтесь, я й так гарна.

Котенко. А як покришку перемінімо, під другу підете?

Кулішевич. Дивлячись під яку: інша так накриє, що й дихати нікуди! (Входить в 4-ту уборну).

Котенко (підходить до 1-ї у борної). Що се, Лучицької досі нема?

Квятковська. Така й вона, щоб загодя! То для нас, бідних, і контракти, і штрафи, а для неї – нема!

Котенко. Для мене всі рівні.

Квятковська. Хто б говорив, а хто б слухав: то до мене ви підсипаєтесь з жарту, а я й мізинця для вас супроти Марусі не варт – тій і ролі найкращі, і уборна перва, і все... падам до ног! Бо боїтесь.

Котенко. Я? Боюсь? Та вона в мене ось де! Побачите, яку я їй встругну штуку.

Квятковська. Ану-ну, серце! Докажи, що я мила!

Котенко. Гирявий! Гирявий! Гей!

В И Х І Д VII

Ті ж і Гирявий.

Гирявий (вискакує весело). Я тутечки!

Котенко. Оповістіть – першою йде драма.

Гирявий. А я на водевіль...

Котенко. Тридцять раз вам казав: при драмі водевіль на кінці.

Гирявий кинувся. Квятковська фиркнула і втекла.

В И Х І Д VIII

Котенко і Жалівницький.

Жалівницький (на порозі 2-ї у борної). Слухайте, Савичу, ще Марії Іванівни нема?

Котенко. Мені нема діла: мусить бути по контракту о сьомій годині; іначе – штраф!

Жалівницький. Та чудні ви які! Хто з нас по контракту приходить? Всяк – по афіші.

Котенко. Афіша бреше: водевіль завжди по драмі.

Жалівницький. По руських трупах, а в нас – зроду.

Котенко. А я так хочу, і мені ти не указ! (Піднімає тон).

Жалівницький. Так оповістіть перше, то й знатимем, а коли афіша брехлива, то ваша вина.

Котенко. Не вчіть мене! Ще молоко на губах не обсохло!

Жалівницький (підходить). Що-о? Кричать здумали?

Котенко (упавшим тоном). Я так... од природи... У мене такий голос... Що ж, мене поставлено режисером.

Жалівницький. Так коли ви режисер, так не робіть бешкету! (Заходить в уборну, грюкнувши дверима).

ВИХІД ІХ

Котенко та Лемішка.

Котенко. Готово? Завісу! Всі на місця!

Лемішка (біжить злякано). Ох, господи!

Котенко. Куди, старий?

Лемішка. Надобність... книжки...

Котенко. В будку!

Лемішка. Тільки... листика... до книжки листика... Водевілем підвели... водевілем... Я прихватком...

Котенко. До будки мені! Тут завісу дали, а він...

Лемішка. Да... возмутительно... Але я завжди і душею, і серцем... по гроб живота...

Котенко. Годі базікати! Гайда! (Повертає за шиворот).

Л е м і ш к а. Не утруждайтесь... лечу, лечу! Я напам'ять... од палятурки до палятурки! (Біжить).

В И Х І Д Х

Лучицька та Маринка, потім Жалівницький.

Котенко забачив – і за лаштунки.

Л у ч и ц ь к а (задихавшись, вбігає в 1-у уборну). Ох, як бігла! Серце мало не вискочить!.. Що? Опізнилась?

Ж а л і в н и ц ь к и й (з уборної). Ні, тільки що почали. (Іде до неї).

Л у ч и ц ь к а. О? То я встигну, – ще багато часу... мій вихід останній. Добре, що я маю звичку дома одягати костюм. (Начинає гримуватися). Ху, як дух забиває: так налякали! І що се сталося!

Ж а л і в н и ц ь к и й (убраний парубком). Якийсь гедзь укусив. Даймо, що я знаю, який отой гедзь...

Л у ч и ц ь к а. Який же?

Ж а л і в н и ц ь к и й. Квятковська.

Л у ч и ц ь к а. Не може бути: вона така добра; зо мною ласкава, як сестра...

Ж а л і в н и ц ь к и й. Вірте! Та вона готова вас в ложці води утопити.

Л у ч и ц ь к а. За віщо б? Хіба за те, що я її люблю?

Ж а л і в н и ц ь к и й. За те, що таланом забиваєте. Ви готові за всіх головою наложити, а для вас то ніхто й пальця не вріже: про свою шкуру всяк дбає, а в вічі, звичайно, скалить зуби...

Л у ч и ц ь к а. Як ви хмуро дивитесь на людей: при такій вірі тяжко й жити! А я певна, що зовсім поганих людей і нема, що оберніться теплим словом навіть до лиходія, то і в його бог озоветься...

Ж а л і в н и ц ь к и й. Ох-ох! Коли б то так! А краще не діймайте віри, то не зневіритесь.

Л у ч и ц ь к а. І вам, значить, не діймати? (Подає руку). Я й привітатись забула!

Ж а л і в н и ц ь к и й. І мені навіть.

Л у ч и ц ь к а. Гай-гай! Який же ви, друже, непевний. Ні, на вас я як на гору: ви в мене найщирша, найрідніша людина... та ще моя няня, бабуся. Коли б не ви, я не знаю, що б зі мною сталося. Я не забуду до смерті тієї першої зустрічі, коли я, божевільна, з одчаю мало на себе рук не зняла. Ви постерегли мою страшну думку, ви одіграли порадою теплою мое серце задубле, ви визвали благодійні сльози; ви показали мені нову путь, яка може загоїти врази... і я припала з захватом до ніг нового бога... Як же мені вас не любити? (Простягає йому руку).

Він цілує.

Ж а л і в н и ц ь к и й. Ви освітили сей храм і стали в йому богинею. Але пробачте мені слово, – спокуситель знов тут, пантрує за вами, коршуном над головою кружить.

Л у ч и ц ь к а (спалахнувши). Його зальоти тепер не страшні. Я, признатись, і спізналась того, що боялась стрінутись з Антоном Павловичем.

Ж а л і в н и ц ь к и й. Ви мені тільки позвольте, то він і носа сюди не покаже.

Л у ч и ц ь к а. Що ви? Хіба він мені що? Я не за його...

Ж а л і в н и ц ь к и й. А за себе боялись? А-а! (Кудлить волосся).

Л у ч и ц ь к а. Ви й назвиська його не можете чути спокійно!

Ж а л і в н и ц ь к и й. Даруйте, не можу! Він, на мій погляд, розбещений панич, занужений своєю нікчемністю.

Л у ч и ц ь к а. Сором, сором, мій друже! Се якесь лихе почуття, а не ваше серце... Антон Павлович не нікчема, а чоловік вельми освічений і талановитий, з чесними, гуманними засадами... а що не при ділі, – так у нашій окружній темряві передовій людині притулку нема...

Ж а л і в н и ц ь к и й. Бачите, з яким палом за його заступаєтесь: видно, добре вам задурманив і розум, і серце. А йому, ласуну, одна тільки примха, одні хвастощі...

Л у ч и ц ь к а. Не лайте ж мені його в вічі: невже вам не жалко мене вразити, мені боліч зробити?

Ж а л і в н и ц ь к и й. Згибло все! Ви закохані знов у Квітку!

Л у ч и ц ь к а. Ой! Що ви? Звідкіль така думка?

Ж а л і в н и ц ь к и й. Закохані, закохані... правда?

Л у ч и ц ь к а. Ні, ні!.. Не знаю... і не думала! Я задавила давне...

Ж а л і в н и ц ь к и й. Закохані – і мови нема.

Л у ч и ц ь к а. Що ви? Ані слова про те! Як ви умієте людину збентежити... жарину кинути в серце.

Ж а л і в н и ц ь к и й. Нервія в мене кричить: я вашим щастям щасливий... тільки не йому вам його дати, а хіба поламати життя! І святе іскуство піде до дідька, і погине чудовий талант, замре, втіхи ради, висока душа, а Україна знов сиротою зостанеться!

Л у ч и ц ь к а. Борони боже! (Пауза. Далі жваво). Не бійтесь, не зраджу, з свого дорогого шляху не зійду!

Г и р я в и й (у двері). Марко Карпович! Вихід!

Ж а л і в н и ц ь к и й (скакує). Біжу! (Виходить за лаштунки).

Л у ч и ц ь к а (хапаючись за серце). Якось здавило серце... Чи страх налетів... чи просто холод, мороз?.. Маринко, накинь на мене хустку... (Пауза). Пусте!.. Зневага одна... Там ганьба... а!.. Далі, далі!! (Пауза). Ні, ні! Не станеться... ніколи... задавлю! А дай ще мені, Маринко, вина... щось холодно.

Маринка подає; Лучицька п'є нервово.

Як думаєш, я на мерзоту нездатна?

М а р и н к а. Що ви?

Л у ч и ц ь к а. То-то ж! Так і думай, моя дитино!

М а р и н к а. Авжеж... Ой, пора мені! (Вибігає).

Лучицька спирається на руки на стіл і здавлює ними свою голову.

В И Х І Д Х І

Ті ж і Котенко та Безродний.

Безродний іде в 1-у уборну, здоровкається. Лучицька здригнулась. Обое мовчки сидять.

К о т е н к о (до Маринки, що вийшла з уборної). Ану, ближче стань! (Роздивляється, ласкає). Гарна дівчинка... настояща українка... і оченята як терен... Хочеш, буду ролі давати, актрису зроблю?

М а р и н к а. Я б і не знаю, що...

К о т е н к о. Так заходь, я начитуватиму...

Г и р я в и й (підбігає). Ваш вихід.

К о т е н к о. Тю! (Пішов за лаштунки).

Виходить з уборної Кулішевич і йде теж, проглежуючи ролю, на кін.

Б е з р о д н и й. Знаєте, Марусю, якби не ви, давно б у мене опустилися крила.

Л у ч и ц ь к а. Я? Що я?.. Сама безсила...

Б е з р о д н и й. Безсила? Та од вас я тільки й набираюся тієї душевної сили і віри, а то давно б уже витратився. І це саме діло, яке мені було великим, тепер часами здається гноїщем, у якому вигодовуються і розплоджуються черви...

Л у ч и ц ь к а. Вас знову, певно, образили чим?

Б е з р о д н и й. Не мене, а мою віру в людей. Те, що я несу збитки, мене мало обходить, а те, що я жодними втратами не можу купити щирості у людини, – те мене рве!

Л у ч и ц ь к а. Вас все занадто смутить: ви надзвичайного хочете... Люди як люди...

Б е з р о д н и й. Людину-то я чую... От ви мені дорогі не таланом своїм, не тим, що на його збирається люд, а своєю ясною вірою у людей і в святу справу, своєю чистою як кришталь душею...

Л у ч и ц ь к а. Не хваліть... не стою...

Б е з р о д н и й. В вас про себе і думки ніколи нема...

Л у ч и ц ь к а. Не хваліть, не хваліть... Не та я...

Б е з р о д н и й. Ви ні перед якою жертвою не зупинитесь...

Л у ч и ц ь к а. Не та я... не та я, кажу...

Б е з р о д н и й. Та, та! Ви не одступитесь од рідного діла...

Л у ч и ц ь к а. Голубчику, ріднесенький! Не знаю... Боюсь, щоб ви й у мені не зневірились...

Б е з р о д н и й. Зроду-віку! Я тільки тут і спочиваю душею...

Л у ч и ц ь к а. Спасибі!.. Дай боже! От ви ще новий ланцюг, який мене в'яже до діла... (Усміхається). Глядіть же, щоб лиха сила його не порвала... (Хутко встає). Не вирве, не вирве, друже!.. Пора, мій вихід... (Виходить).

За нею Безродний.

(Гирявому). Мені, здається, з того боку?

Г и р я в и й. Так, з третього плану.

Лучицька іде за лаштунки, Безродний за нею.

В И Х І Д XII

Квятковська та Безродний.

К в я т к о в с ь к а (примітивши Безродного, мов ненароком набігає на нього з уборної). Таточко? Ах, даруйте, простіть!..

Б е з р о д н и й. Вибачте: я винуватий, на дорозі стою...

К в я т к о в с ь к а. Ох, як я перелякалася! (Бере його руку). Гляньте, як серце стукотить...

Б е з р о д н и й (не дає руки). Хіба я такий страшний?

К в я т к о в с ь к а. Татко страшний? Таточко наш любий, цяцяний... а не страшний... Ой! Не дивіться на мене так, а то мене то морозом, то приском обсипа...

Б е з р о д н и й. Чого ж то? Пропасниця?

К в я т к о в с ь к а. Може. (Пригортається). Яка я манесенька перед татусеньком: мене як тато шубою вкриє, то й не видко... (Ховається за полу).

Б е з р о д н и й. Не жартуйте так, розігрієтесь, та на холодний протяг, то ще вава буде... До побачення! (Вийшов).

К в я т к о в с ь к а (вслід). До Лучицької вже? А ми невгодні! У, проклята! (Позира на кін, а далі йде до своєї уборної).

В И Х І Д XIII

Котенко, Гирявий, потім Кулішевич.

К о т е н к о (виходить з першого плану, прислухається, – не аплодирують). Що се вони? Сплять чи почуміли? (Пауза). Якесь дрантя в театрі! (Гирявому, що підбіг). Де Лучицька? Чого її не видко?

Г и р я в и й. Пішла тудою на вихід... Он!

Розлягаються оплески; крики: "Лучицька!! Бра-во!!"

К о т е н к о (зло). Здуріли, чисто здуріли! Якись навіжені чи п'яні! (Гирявому). Де ви мені стіл поставили? А табуретка яка? Трохи не впав!.. Гроші брать знаєте, а пильнувати діла – нема! Чого суфлеру не сказали, що од "Скусителю мій" до "Палайте, мрії" хрест?

Г и р я в и й. Говорив...

К о т е н к о. Чого ж він мені подає та й подає... Хор де? Чому не на місці? Нехай тільки накладуть, то захурчать і вони, і ви!

Г и р я в и й (виходить). Ну, колись і я... хоч ограблю, а свою заведу!

Кулішевич виходить з кону з оплесками і криками: "Браво, Кулішевич!"

К о т е н к о. Га? Нова болячка! (До неї). Не надсаджуйтеся для гальорки, не передавайте куті меду!

К у л і ш е в и ч. Чи ви не проспалась, чи хміль ще не вийшов?

К о т е н к о (виходячи за лаштунки). Не крутіть!

К у л і ш е в и ч. Тю-тю! Та іще фіть-фіть! (Квятковській). Чи ти його, бува, чим не розсердила?

К в я т к о в с ь к а. Кого? Тата?

К у л і ш е в и ч. Та ні, отого кабана!

К в я т к о в с ь к а. А що?

К у л і ш е в и ч. Сказився чисто, аж пінить! (Пішла до уборної, а далі з неї виходить).

В И Х І Д XIV

Ті ж і хор.

Гирявий (розставляє хор за лаштунками). Панове, будьте ласкаві, ані писніть! Уваги найбільше: ви ж починаєте за кулісами... так щоб разом, по одному маху... Та, бога ради, ані пари з уст... Котенко лютий – всіх розпудить. Дивіться всі на мене – і вмент! (Обходить і прислухається до суфлера).

Рябкова (впереді). А що, знайшла квартиру?

Богданиха. Знайшла, та така...

Рябкова. А що в місяць?

Богданиха. Вісім за паскудство...

Рябкова. А нам і борщ чудесний дає з бараниною, з салом.

Перший хорист. Ну й голова, аж крутить!

Другий хорист. Довго кружляли?

Перший хорист. До світу... Ні, аж до обід!

Другий хорист. А рябий всю получку процвиндрив!..

Спочатку ближні, а далі й усі розсміялися. Саме тоді Гирявий махнув: одні вступили, другі спізнались, треті почали іншу пісню. Вийшла кацен-музик.

Гирявий (схопившись за волосся). Ай! Зарізали!!

Хор так і пішов, а на кону вже поправився.

ВИХІД XV

Ті ж і Котенко.

К о т е н к о (після добрих оплесків і криків "браво" виходить усміхаючись). Ага! Прочумались-таки! (Знову виходить). Ні, публіка в театрі інтелігентна! (Гирявому). От сьогодні хор добре вступив. Спасибі! (До хору, що ввійшов). Молодці, хлопці! (Квятковській). Ну, моя квіточко, заткнім лихо за пояса та на злість ворогам... Ну, боже благослови! (Возлагає руку).

Квятковська вибігає з легеньким оплеском.

О? І єсть!

К у л і ш е в и ч. Чого ви на мене визвірились?

К о т е н к о. Хе-хе-хе! На вас і визвіришся, як вищирите зубки...

К у л і ш е в и ч. Атож: не кладіть пальця в рот...

К о т е н к о (гладить її по плечу). Кусаний уже, моя люба!

К у л і ш е в и ч (виходячи на кін). Отак краще: ласкаве телятко дві матки ссе...

К о т е н к о (вслід). Мені, бідному, хоч би одна, та добра!

В И Х І Д XVI

Котенко, Лучицька, Кулішевич, Квятковська, Гирявий та хор.

К о т е н к о (зачувши грімовий оплеск). А! Це знов отій примадонні? От каторжна, гадюка чортова! (Знову грім). Розчавив би, щоб і між ногами не плазувала! (Знову оплески). Тпху! Пропадять ви пропадом! (Іде сердито до уборної, зрива парик). Які се ти мені парики даеш? Просто роцитать, та й уже!

Лучицька виходить з букетом. Крик за лаштунками: "Лучицьку, Лучицьку!" З-за лаштунків виходить Кулішевич, Квятковська і хор.

(З уборної). Квятковська, на вихід!

Г и р я в и й. Лучицьку кричать.

К о т е н к о. І Квятковську – я чую. Випустіть двох.

Г и р я в и й. Лучицька і Квятковська, на вихід! Даю!

Виходять. Крики: "Браво! Лучицька, Лучицька!" Дехто: "Котенко! "Лучицька і Котенко!

Виходять. Крики: "Браво, браво!! Лучицька Solo!"

К о т е н к о (хмуро). Випустіть її, та й годі! Більше ні разу! Готуйте картину! Дзвінок!

Г и р я в и й. Лучицька! Даю!

Страшний оплеск і крики.

Л у ч и ц ь к а (з букетом і вінком іде до уборної). Ху, утомилася! Голова горить... серце ние... мов пережила страшну годину... А проте і втіха тремтить... (Маринці, що за нею увійшла). Води мені, голубко, і одеколону.

На кін виходить і публіка розмаїта.

В И Х І Д XVII

Ті ж та Антипов, Юркович та молодь.

А н т и п о в (пробираючись важно до уборної 1-ї). Прекрасно! Чудесно! Ансамбль превосходный!.. Все на своїх мостах... Одобряю, одобряю. (Подає на ходу

Котенку і Кулішевич руку).

Ю р к о в и ч (вийшов з дальньої уборної, хитаючись). Неподражаємо!.. Антик! Мы малороссы! Prachtvoll!.. Charmant Delicieux!* (*Чудово! (нім.). Прекрасно! Чудово! (франц.)). И все не она, а мой друг Котенко... потому – крот... и Гирявый, ура!!

Г и р я в и й (сіпа). Що ти? Антипів он!

Ю р к о в и ч. О? Громовержец!.. Испаряюсь! (Ховається).

А н т и п о в (у дверей № 1). Можно?

Л у ч и ц ь к а. Войдите.

А н т и п о в (входить). Великолепно! Очаровательно! Вы целая прелесть! Ручку, ручку позвольте!

Л у ч и ц ь к а. Вы довольны? Очень рада. А я боялась, что будете бранить... я сегодня как-то расстроена...

А н т и п о в. Вы сегодня восхитительны, моя дива! За одно только журю и буду журить: грех, большой грех! Для такого таланта рамки малы; он рвется из них, а они давят... Мелко, мелко для вас! Поймите это! Пора на широкое, могучее море!

Л у ч и ц ь к а. Море пустынно й нелюдимо, на нем и затеряться, и утонуть легко; родная ж речка с зелеными вербами и безопаснее, и симпатичнее.

А н т и п о в. Полноте ребячиться; вам и моря мало... океан вас ждет безбрежный... Нет, я теперь от вас не отстану...

Л у ч и ц ь к а. Я хоч й робка, но упорна...

М о л о д ь (входячи). Непорівнянна! Пишна! Богине наша! Браво!! (Аплодують).

Л у ч и ц ь к а (розчулено). Дякую, дякую, мої любі! Спасибі, голуб'ята, за щирість! Натє вам на спогад! (Роздає з букета квіти).

Всі цілують їй руки.

В с і. Спасибі! Слава! Слава!!

А н т о н о в. Ну, тепер и мене придавят... Эх, юність горяча, – завидно!.. Пропустите хоть ветерана! (Пробирається).

К о т е н к о (в двері). Господа, полиция запрещає... Прошу вас! Это беспорядок... Сейчас начало! (Гирявому). Давайте занавіс. (Сердито своїм). Завела чисто содому!

К в я т к о в с ь к а. Ще й не те заведе!

К о т е н к о. Господа, прошу очистити сцену!

Метушня. Дзвінок. Всі виходять. Котенко і Квятковська – за лаштунки.

В И Х І Д XVIII

Лучицька та Квітка.

Л у ч и ц ь к а (тре собі одеколоном виски). Як дрижить у мене все... Яка радість, яка втіха висока!.. Якого ж ще раю? Одваги, Марусю, більш одваги і сталості! І доля нас не злама! (Виходить на передкін).

К в і т к а (підбіга з букетом). Царице моя! Провідна зоре! Ви окували мою душу, сп'янили...

Л у ч и ц ь к а (збентежено). Тихо, бога ради... Ні слова, Антон Павлович, ні згука! Минуле зосталось за нами: воно нас не дожене, та й ми до його не вернемось...

К в і т к а. Чому не вернутись, чому?

Л у ч и ц ь к а. Шляхи наші розійшлись.

Г и р я в и й (підбіга). Ваш зараз вихід.

Л у ч и ц ь к а. Чуєте? Он що зове і тягне мене! Он чия тепер я рабиня! (Показує рукою на кін).

Квітка схопився за голову.

Завіса

ДІЯ ДРУГА

Середина розкішного покою в готелі. Двері просто – вхідні, направо – до кімнати. По стінах вінки; на столах і усюди багато коштовних речей.

В И Х І Д І

Палажка, Марина, потім лакей.

М а р и н к а (за чаєм). Сьогодні Маруся краще спала, а то ті дві ночі ані на крихітку: то руки лама, то уставиться і дума щось, дума, ані озоветься.

П а л а ж к а (п'є з мисочки). І що їй сталося? Чи не зобидив хто? А може, наврочив? Так ні: всі забігають, навідують, і великі й малі, – всі зажурилися...

М а р и н к а. Ох, не всі, не всі: Квятковська аж скаче, та й Юрій Савич радий, помічаю.

П а л а ж к а. Ох, оті кіятри, пропади вони пропадем! Тільки з чортами єднання. Всяк тобі з ними наклада. Примажеться, прибереться і почне перед миром ламатись: і регочеться, і співа, і танцює, і плаче, і репетує... А ті радіють,

гуюють, ляскають... один гріх і спокуса! (До лакея, що стукнув дверима). А ти не гуюкай дверима!

Л а к е й. Невозможно основательно ногою: руки заняты-с.

П а л а ж к а. Принеси масла й сметанки.

Л а к е й. Сметаны нетути.

М а р и н к а. Не сметаны, а сливок.

Л а к е й. Сливок? Понимаем; сейчас. (Виходячи). А то сметаны! Сметана одно положение, а сливки другое.

П а л а ж к а. А сливки в нас на дереві ростуть! От ще вовна! Ти йому по-християнськи, а воно тобі зуби скалить!

М а р и н к а. Ситниці нема, а Маруся любить з маслом... Збігаю та куплю. (Одягається й іде).

В И Х І Д І І

Палажка і лакей.

Л а к е й (приносить сливки). Извольте-с; материал первого сорта.

П а л а ж к а. Ще хвастається. (Розгляда). Оце первый сорт? Охота по цих городах іздити та клопіт на голову брати!

Л а к е й (виходить). Известное дело: деревенщина – репа, а город – фантазия!

П а л а ж к а. Тпху на твое пір'я!

Стук у двері.

Хто там? Тихше? Чого ви, пане? Вона просила, щоб їй покій дали.

В И Х І Д І І І

Палажка і Квітка.

К в і т к а (в дверях). А як їй, няню, голубочко?

П а л а ж к а. Мов краще б то, а то так налякала!

К в і т к а (переходить в кімнату, поблизу дверей). Няню, вірте, я ці три дні трохи рук на себе не зняв: сюди прибіжу – не пускають, питаюсь у того, другого – ніхто нічого певного не зна, в театр кинусь – там тільки шиплять, іроди, та брехні точуть, та зуби скалять...

П а л а ж к а. Там так-таки! А вам же, пане, що? Запалились, і тепер з розуму зводить? Так і не пущу тебе до неї, не допущу.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/staric-kiy_mihaylo/talan

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)